

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 109:3

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijtdijk, Dr K. Dijk, Prof. Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo: Dr J. van
C. Breen, Amsterdam; Drs W. E. Engelkes, Harderwijk;
Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem;
Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht;
Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp;

Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N.
Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra,
Dr H. W. Lamm, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam;
Dr K. Schilder, Delft; Dr W. J. A. Schouten, Kampen;
Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Baan, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh.
Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam;
Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr F. C. Meester, Rotterdam;
Dr J. Thijss, Meppel; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage;

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f9.— per jaar.
Advertentiën: 35 cent per regel.

INHOUD: Parochie-indeeling of Kerkopsplitsing II. — In
de Schrift: In onze harten uitgestort (Rom. 5:5b) Pinksteren.
— Kerkelijk Leven. De orde der Liturgie I. Nieuwe rubriek?
Moderne heilichheid, Vraagrecht. — Uit het Pol. en Soc.
Leven: Privaat of Communaal bent XIV. — Kuiper-Biblio-
grafie LXXXVI. — Literatuur en Kunst: Hemeelvaart en
Pinksteren. — Uit de Buitenl. Kerken. Onbekend maakt
onbemind. — Personeel. — Stemmen uit onze Kerken. —
Kerknieuws.

PAROCHIE-INDEELING OF KERKSPLITSING.

II.

Zal de kerk in de groote steden aan hare heilige
roeping kunnen beantwoorden, dan moet zij ge-
splijst worden in meerdere, naar vaste grenzen
afgebakende, zelfstandige kerken, elk onder een
eigen kerkeraad.

Thans stuit men aan op, althans gedeeltelijke
toepassing van het z.g. parochie-systeem, dat
de eenheid der kerken misdien één kerke-
raad handhaaft, maar dit is niet voldoende. Wel
worden in deze richting belangrijke voorstellen ver-
kegen: vernieuwing van het aantal predikants-
plaatsen; verkiezing van onderlingen en diakenen
door de wijk, voor de wijk, en uit de wijk; wijk-
catechisatie. Men bleef echter halverwege staan, en
trok de lijnen niet door.

Doorgaande in de richting van het parochie-stel-
sel zou men noodzakelijk moeten komen tot een
andere regeling met betrekking tot de bediening
des Woords en der sacramenten, inzonderheid die
van het heilige avondmaal.

De tegenwoordige toestand is beslist onhoudbaar.

Wat ook bereikt werd aan meerdere concentratie
van den ambtelijken dienst in de afzonderlijke stede-
deelen, voorzover ons bekend, wordt in al onze
groote steden nog vastgehouden aan het z.g. rond-
preken. De dienaar des Woords moge voor huis-
bezoek en catechisatie aangewezen zijn op een
bepaalde wijk, door het rondpreken wordt hij de
meeste Zondagen gescheiden van dat deel der ge-
meente, dat hij speciaal te behandelen heeft. In
Amsterdam b.v. vervult hij ongeveer éénmaal in de
twee maanden een morgen- en een avondbeurt in
het kerkgebouw, dat in of nabij zijn wijk is ge-
legen. (Het aantal kerkgebouwen (8) is niet even-
redig aan het aantal wijken (11).) Slechts enkele
malen in het jaar treedt hij dus op voor menschen,
die hem niet vreemd zijn, met wie hij gedurig
persoonlijk contact heeft, van wier geestelijke nood-
den hij weet. Maar gewoonlijk staat hij voor een
„gehoor“, dat hij van nabij niet kent, en waar-
mede hij nooit in nauwere aanraking komt.

De bezwaren, aan deze methode verbonden, zijn
reeds zoo dikwijls in 't licht gesteld, dat het mij
onnooig voorkomt, daarop uitvoerig in te gaan.
Iets dient er evenwel van te worden gezegd.

Naar het Bevestigings-formulier is het de roe-
ping van de dienaren des Woords, „dat zij des
Heeren Woord, door de Schriften der profeten en
apostelen geopenbaard, grondig aan hun volk zal-
len voordragen, en het toeëigenen, zoo in het
gemeen als in het bijzonder, tot nuttigheid der
toehoorders, met onderwijzen, vermanen, vertroos-
ten en bestraffen, naar eens iegelijks behoefte,
verkondigende de bekeering tot God en de ver-
zoening met Hem door het geloof in Christus...”

Is het voor elken dienaar reeds heel moeilijk,
in alle opzichten te voldoen aan wat hier wordt
gevraagd, bij wie rondpreken moet kan uiteraard
wat in de door mij gespatieerde woorden wordt
uitgedrukt, zeker niet tot zijn recht komen. Hoe
zal hij aan zijne prediking een specialiseerend ka-
rakter kunnen geven; hoe winst kunnen doen met
zijn ervaringen, opgedaan bij het huisbezoek? Aan
het voor hemzelf en voor de gemeente zoo vrucht-
baar behandelend van een bepaald deel der H. Schrift
in z.g. „vervolgpreeken“, behoeft hij niet te denken.
Want zou hij die honden in alle kerkgebouwen,
dan gaat daarmee teloor wat juist het kenmerkende
van zulke preeken is, nl. dat zij in rechtstreeksch
verband met elkaar staan. Bepaalt hij zich hierbij
echter tot het kerkgebouw van zijn wijk, dan wordt
— tengevolge van de lange tusschenpoozen — de
aansluiting gemist.

Uit een en ander volgt, dat ook de gemeente
onder dit rondpreken moet lijden. Zij wordt niet
stelselmatig bevestigd en gebouwd. De noodige sa-
menhang in de bediening des Woords ontbreekt.
Dat dit algemeen wordt gevoeld, zouden we niet
gaarne beweren. Maar wel is het een feit, dat
er velen zijn, die prijs stellen op een vaste lijn
in de prediking, en die daarom de voorkeur geven
aan het geregeld volgen van één predikant. Na-
tuurlijk moet het nalopen van dominees niet uit-
sluitend uit zulke hoogere motieven worden ver-
klaard. Hierbij werken ook andere factoren, die
vrijwel aan ieder bekend zijn. Men denke alleen
maar aan den toeloop, dien een „nieuwe“ dominee
heeft, maar die straks — in den regel, niet altijd —
gaandeweg mindert, wanneer men aan hem gewoon
is geraakt, en vooral wanneer een nog „nieuwe“
ster aan den kerkelijken hemel ter plaatse is op-
gegaan. Ten gevolge van dat rondpreken is nu
eenmaal bij een deel der kerkleden 't besef ge-
weekt van een vrijheid, die bedenkelijk veel op
bandeloosheid gelijkt. De gedachte is er door ge-
voed, gelijk Dr A. Kuiper zeer juist opmerkt, Pro
Rege, II, blz 289, „dat niet Christus den herder
over de schapen aanstelt, maar dat de schapen, bij
groepjes, zelf zich hun herder kiezen; een gedachte,
die het Koningschap van Christus in de hartader
aantast“. Het gevolg is, dat men gaat waar en
bij wien men wil. Band wordt niet gevoeld dan aan
een of twee predikers. Zijn die, uithoofde van den
verren afstand, niet te bereiken, welnu, dan richt
men zijn schreden naar het gebouw eener andere
kerkgemeenschap, waar ook een „gezochte“ voor-
ganger optreedt. Wie merkt er iets van? Men wordt
immers nergens gemist?

Inderdaad, men wordt nergens gemist. Is het
niet droef? Teekent reeds dit alleen niet het on-
houdbare van den toestand? Wat komt er zoo van
de oefening van de gemeenschap der heiligen?
Wat van het toezicht op kerk- en avondmaal-
bezoek?

't Moet eerlijk erkend: toezicht op het kerkbe-
zoek is er niet, kan er niet zijn, dan alleen op
dat van hen, die 't het minst nodig hebben, nl.
zij, die zich geregeld in één en hetzelfde kerkge-
bouw laten vinden. De anderen zijn op hun zwert-
tochten door de stad nimmer te controleren.

Vooraf wat de bediening van het heilige avond-
maal betreft, gaat dit ontbreken van het noodige
toezicht zwaar drukken.

Het is in Amsterdam geen zeldzaamheid, dat de
predikant, die het avondmaal bedient, van de hon-
derden aanzittenden, niemand kent dan de ouder-
lingen en diakenen. Wanneer hij b.v. zijn wijk
heeft in het Oosten der stad, en dienst moet doen
in het Westen, dan spreekt 't vanzelf, dat hier
de menschen hem vreemd zijn, want hij is zelden
of nooit in de gelegenheid, hen te ontmoeten. Kan
dit echter in overeenstemming geacht met de ge-
meenschapsidee, die aan den disch des Verbonds
tot uitdrukking moet komen?

Ergo is, dat bij de tegenwoordige regeling de
ouderlingen niet al de toetredenden kennen.
Niet de dienstdoende predikant, maar zij hebben
te waken, dat het sacrament niet worde onheil-
ligd. Kunnen zij dat, indien in het kerkgebouw,
waar zij dienst hebben, ook leden uit andere wijken
vrijelijk mogen toetreden? Zij moeten in staat zijn,
te constateeren, welke leden hun plaats aan de
tafel des Heeren ledig laten. Zijn zij dat, zoolang
de schapen, aan hunne speciale zorg toevertrouwd,
ook elders weide mogen zoeken? Gaat een kerk,
wanneer zij zulke toestanden bestendigt, vrij uit?
Maakt zij, haars ondanks, zoo de tafelwacht niet
tot een sinecure? Tot de kerkelijke huwelijksbe-
vestiging, tot het ontvangen van den doop voor
zijn kind, laat zij niemand toe, die niet een bewijs
van lidmaatschap kan overleggen. Uitmendend, maar
waarom dit niet geëischt bij den toegang tot het
avondmaal? Wat waarborg heeft zij thans, dat een
geenszins gereinigd metterdaad van het avondmaal af-
blijft? Hij kan immers gaan aanzitten in een kerk-

gebouw, heel ver van zijn wijk gelegen, waar
niemand hem kent?

Het was zeker een stap in de goede richting,
toen de kerkeraad van 's-Gravenhage kort geleden
besloot, dat elke dienaar des Woords voortaan
steeds in het kerkgebouw van zijn wijk het avond-
maal zal bedienen. Maar is deze maatregel af-
doende? Moeten ook niet de leden voor de
viering van het avondmaal aangewezen worden op
het kerkgebouw van hun wijk? En — niet alleen
voor de viering van het avondmaal, maar ook voor
de bediening des Woords?

Mij dunkt, dit is een eerste voorwaarde voor
werkelijke parochievorming.

En deze kan niet tot stand komen zonder een
goede regeling der zitplaatsen.

De zitplaatsen in de kerkgebouwen moeten niet
langer, zooals hier en daar, voor het meerendeel
vrij zijn. Het is vooral daardoor, dat de zoo noodige
veranderingen in het kerkelijk leven worden tegen-
gehouden. Duidelijk is dit uiteengezet in een rap-
port, omlangs te dezer zake bij den kerkeraad van
een onzer groote steden ingediend. Aangewezen
werd o.m., dat het systeem van vrije zitplaatsen:
1. het zich verspreiden van de leden der gemeente
uit éénzelfde wijk over tal van kerkgebouwen be-
vordert, waardoor het toezicht van de ouderlingen
en van de gemeentelieden onderling op het getrouw
bezoeken der samenkomsten zoo goed als onmo-
gelijk gemaakt, en de sterking van de banden der
gemeenschap, die allereerst in de afzonderlijke
wijken gevoeld en geoeft moet worden, grooten-
deels geschaad wordt; 2. het z.g. nalopen van één
of meer dienaren, met voorbijgaan van al de an-
deren, in de hand werkt, en daardoor schade doet
aan de waardeering van de onderscheidenheid der
gaven en aan de volle vrucht van de bediening
des Woords; daar opeenhooping der gemeentelieden
in enkele diensten afbreuk doet aan de orde en
de rust in de samenkomsten, en oorzaak is, dat
wie in een kerkgebouw geen plaats meer vond,
naar het gebouw eener andere kerkgemeenschap
trekt; 3. aanleiding geeft tot het zich verdeelen
van de leden van één huizegezin over verschillende
kerkgebouwen, en daardoor oorzaak wordt, dat de
ouders op het getrouw ter kerke gaan hunner kin-
deren niet behoorlijk kunnen toezien, evenmin als
op hun gedrag tijdens de godsdienstoefening.

De vrije zitplaatsen moeten daarom worden ver-
vangen door vaste. Met behoud van het noodige
aantal plaatsen voor niet-leden en vreemdelingen,
moeten allen, die binnen aangewezen grenzen in den
naasten omtrek van een kerkgebouw wonen, in
dat kerkgebouw voor zich, of voorzover zij gezins-
hoofd zijn, voor zich en de leden van hun gezin,
het aantal vaste zitplaatsen kunnen verkrijgen, dat
ze behoeven, en dan natuurlijk kosteloos.

Dien kant moet het uit.

Wanneer de leden aan een bepaald kerkgebouw
worden gebonden, ligt de weg open om tot het af-
schaffen of inperken van het rondpreken te komen.
En kon daartoe worden overgegaan, dan zou de
parochiale indeeling metterdaad haar beslag krijgen.

Vóel ware dan gewonnen, maar — niet genoeg.
Want — ook de meest strenge doorvoering van
het parochiale systeem is voor onze groote-stade-
kerken onvoldoende.

C. LINDEBOOM.

UIT DE SCHRIFT.

In onze harten uitgestort.
Pinksteren.

„Omdat de Heide Gods in onze harten uitgestort
is door den Heiligen Geest, Die ons is gegeven.
Rom. 5:5b.

In het feit van Pinksteren sluit zich de rei der
groote heilsfeiten af.

Dit wonder der genade is het laatste in den kring
der krachtige daden, die God in de volheid der

tijden gewrocht heeft, om de wereld te redden, en Zijn volk te zaligen, doch... wat vormt Pinksteren een wonder slot! Het gaat lijnrecht in tegen de wijze, waarop wij onze feesten besluiten, want indien aan ons de beëindiging van dien machtigen heilscyclus geweest was, zouden wij de hemelen gescheurd en de aarde geschokt hebben, en was de Geest neergedaald in blinkende majesteit, en onder geweldige teekenen, die de tempelstad op haar fundamenten hadden doen sidderen.

Doch zóó komt de Trooster niet.

Zoo maakt God geen slot aan den heilkring.

Het einde is niet een openbaring van ontzaglijke heerlijkheid, en... als ge van den Pinksterdag tot den Kerstmis terugblijkt, ziet ge zelfs in de uitwendige openbaring een afdalende lijn. De uitwendige glorie wordt al flauwer en zwakker. Als Jezus geboren wordt, openen zich de hemelen, en vervult 's Heeren heerlijkheid de velden van Efrata, en hoort ge den reizang der engelen, en ziet ge het sterreteken aan den hemel, en alles boeit oor 'en oog. Maar op het Paascheftest wordt het al minder. Dan hoort ge geen engelenlied. Dan zoekt ge te vergeefs naar het Koningsteeken aan het uitspanen. Dan dalen niet duizenden engelen, doch slechts twee troonengelen op aarde, doch... dan bliksemt nog de ene engel neer. Dan schokt nog de bodem. Dan klinkt nog het engelenwoord. Dan is er nog heerlijkheid. Maar... bij Jezus' hemelvaart daalt de lijn nog dieper. Het is op den Olijfborg zoo stil. De Heiland moge opstijgen onder schel hanzingeklink, maar die hanzinnen schallen op aarde niet, en zoo spoedig neemt de wolke hem weg. Doch ook op den Olijfborg verschijnen nog hemelboden, die prediken, wat er geschied is, en dat de triumpheerende Koning eens zal weerkomen.

Maar nu op den dag van het Pinksterfeest.

Dan is alles even sober en gespeend aan uitwendige glorie.

Dan ziet Jeruzalem geen open hemelen; dan komen er geen engelen op aarde; dan klinkt geen hemelstem; dan heeft zelfs de bodem niet; dan blijft het uitwendig, zooals het was, en het eenige wat gehoord wordt, is een kort, vreemd geluid, dat giel als de stormwind, en het eenige, wat men ziet zijn simpele lichtschijnen, die boven de hoofden der discipelen blinken. Meer gebeurt er niet. Nu ja, wel verhaast de menigte zich, en wel vraagt de schare: wat wil toch dit zijn? doch zij verwondert zich niet over hemelsche majesteit, maar over wat menschen, en met name die Galileërs spreken en doen...

Waarom draagt het Pinksterfeest dit karakter?

Waarom is Pinksteren vreemd aan allen uitwendigen glans?

Omdat God in die soberheid wil prediken, dat het feit van de uitstorting des Geestes een feit is van de grootste intimiteit. Omdat de vervulling met den Geest niet iets is, dat buiten ons geschiedt, gelijk de geboorte en de opstanding van onzen Heiland, maar in het innerlijke van ons wezen plaats vindt. Omdat de Geest in het verborgene des harten Zijn werk verricht, en wat Christus buiten ons verworven heeft, in ons toepast, en tot ontplooiing brengt.

Hij is in onze harten uitgestort.

Zij werden vervuld met den Geest.

Hij blijft niet buiten de gemeente, en Zijn terrein ligt niet aan de buitenzijde, maar de plaats van Zijn rust is in de harten, en Zijn woning is dat intieme van den mensch, dat achter den lichaamswand wegschuilt, en voor ons oog verborgen is. Dat betekent niet, dat Hij niet in heel het leven werkt. Hij strijdt ook op het publieke levensveld. Hij grijpt heel de wereld aan. Zijn kracht gaat uit naar alle zijden. Hij vernieuwt het gelaat des aardrijks, maar toch is het heilighdom, waarin Hij woont, de verborgenheid van de menschenziel, en het innerlijke van ons geestesleven.

Daar werkt Hij wederbarend en bekeerend.

Daar vervult Hij alles met Zijn genade.

Daar stort Hij Zijn gaven uit, en vandaar uit vloeien de stroomen des Geestes naar alle zijden. Uit het hart zijn de uitgangen des levens, niet het minst van het leven van den heiligen Geest.

Is die Geest in uw hart uitgestort?

Dat is voor u de Pinkstervraag.

Zeker, het komt ook aan op levensopenbaring, want waarachtig leven blijft niet verborgen, maar dat is het eerste en het diepste niet. Uw levensopenbaring is alleen mogelijk, indien uw ziel gegrepen en vervuld is. Gij kunt dan alleen strijden en werken, indien in uw hart de Geest komt. Het gaat ten slotte om de ziel. Het gaat ten diepste om de innerlijke vervulling. Zonder haar is alle werk uitwendig verloop, en holle fanfare, doch dan is uw strijd beziel en uw actie waarachtig, wanneer gy ook spreken kunt van de liefde des Geestes, die in uw hart is uitgestort.

Dan viert ge waarlijk Pinksteren.

Dan sluit ge de rol der heilfeesten met ware vreugde.

Dan beantwoordt uw einde aan het slot, dat God maakt.

K. D.

KERKELIJK LEVEN.

De Orde der Liturgie.

I.

„De Orde der Liturgie“.

Zoo leest men boven het eerste hoofdstuk van het tweede deel van het „Liturgie“-rapport.

Vóór ik ter bespreking daarvan overga, zij mij een opmerking vergund.

Of liever een wensch.

Mocht bij de behandeling van de liturgie in onze bladen en in onze pers steeds het levensbeeld van Calvijn voor onzen geest staan!

Niet om in alles den grooten Hervormer na te volgen.

Want dat wilde hij zelf allerminst.

Maar om aan de liturgie de juiste waarde toe te kennen.

Er moet liturgische orde zijn. Dat was de eene gedachte van Calvijn in dit opzicht. In de samenkomst der gemeente moet eenheid gevonden worden. Elk element der openbare Godsverering moet daarin tot haar recht komen en een vaste plaats hebben. Welke die elementen zijn moet worden afgeleid uit de Schrift.

Hoe de liturgische orde wordt vastgesteld, is geen eerste-rangs, maar een tweede-rangskwestie. Ziedaar het tweede motief van Calvijn. De bediening des Woords moet nummer één blijven en voor de zuiverheid daarvan moet gewaakt met alle inspanning. De liturgie is daaraan ondergeschikt.

Vandaar dat Calvijn zich in de liturgie zoo gemakkelijk kon aanpassen bij de toestanden, welke hij vond.

Meermalen was hij genoopt zich over de liturgie te bezinnen.

Doch steeds legde hij daarbij de grootste soepelheid aan den dag.

Toen hij in Genève werkzaam was, behield hij in zijn eerste periode de liturgie van Farel.

In Straatsburg legde hij aan zijn liturgie de aldaar bestaande ten grondslag, bracht daarin veranderingen aan, maar geen al te ingrijpende.

Te Genève teruggekeerd deed hij winst met wat hij te Straatsburg ontvond en ontworpen had.

Maar hij koesterde op dit gebied menigen wensch, dien hij nooit in vervulling zag gaan. Hoewel hij anders voor doortastende maatregelen niet bang was, wilde hij die hier niet toepassen. Hierin was hij schier de toegankelijkheid zelf.

Breken er op andere plaatsen twisten uit of ontstond er onenigheid over de liturgie, Calvijn maande steeds tot kalmte en tot een zich schikken naar de omstandigheden.

Welnu, als onze kerken een deel van Calvijn's geest in deze bezitten bij de behandeling van het rapport, dan zal deze zaak voorzeker tot een verheldend einde worden gebracht.

Dan zal deze kwestie niet worden opgeblazen, alsof het wel of wee van ons kerkelijk Jeruzalem ervan afhangt.

Dan zullen er geen broeders met warme hoofden roepen: ik ben tegen elke verandering. „Gij zult het oude eten.“

Want Calvijn was ook niet tegen verandering, al stond de liturgie op zijn agendium niet bovenaan.

Dan zal men er zeker Deputaten, echte geestes-kinderen van Calvijn als ze zijn, er niet van verdenken onze kerken uit het Gereformeerde spoor te willen rangereen.

Dan zullen we in een heel rustige sfeer kunnen overwegen of het Deputaten-voorstel ongewijzigd kan worden geaccepteerd, dan wel of het moet worden gemendeerd.

En valt het eind-besluit niet precies naar ons inzicht uit, dan zullen we er ons gemakkelijk bij kunnen neerleggen.

Immers, de kern van ons geestelijk leven is bij deze voorstellen niet betrokken.

Het is wenschelijk, dat er op liturgisch gebied meer orde komt.

Vele kerken hebben reeds op eigen gelegenheid veranderingen ingevoerd.

Dat heeft de eenheid nog meer verbroken dan ze reeds was.

In elk geval kwam daarin ook uit, dat de begeerte naar meerdere of betere liturgie op onderscheiden plaatsen leeft.

Daarom is het goed, zich over de liturgische aangelegenheden eens opzettelijk te beraden.

In geen eeuwen heeft hierin een officiële herziening plaats gehad.

Men zal dus onze kerken niet kunnen verwijten aan veranderingszucht te lijden.

Schreef ik echter in dit blad eens over „Reformatische Wenschen“ en maakte ik toen onderscheid tusschen centrum- en omtrek-wenschen, de liturgische verbeteringen behooren niet tot de eerste, maar tot de laatste.

Men verlieze dit niet uit het oog.

Al ondergaat straks de liturgie menige gewenschte verandering, men meene niet, dat wij daarmee een heelen sprong vooruit hebben gedaan op den reformatischen weg.

Het voornaamste wacht ons nog.

Laten we daarom onze krachten niet opteren aan wat betrekkelijk bijzaak moet genoemd. Men bezie deze kwestie in de ware proportien. Dat waarborgt kalme en koele bezinning. En eventueel een gematigde kritiek.

Verdere opmerkingen bewaar ik voor later.

Eerst wil ik een zoo volledig mogelijke inlichting geven aangaande het voorstel van Deputaten.

Misschien kan dat het best geschieden door met elkander te vergelijken den tegenwoordigen gang in onzen eeredienst en de orde, welke Deputaten zich hebben gedacht.

Zij ontwierpen een afzonderlijke orde voor den morgen- en voor den avonddienst.

Eerst dan over den morgendienst.

Thans wordt de morgendienst gewoonlijk geopend door den „voorlezer“, die een psalm opgeeft en terwijl de gemeente zingt komen predikant en kerkeraadsleden binnen. Na het gezang spreekt de dienaar het votum uit en legt de gemeente den zegen op.

Deze orde nu wordt in het voorstel van Deputaten omgekeerd. Dadelijk neemt de predikant het woord voor votum en zegen en daarna wordt er pas gezongen.

Ook de woorden van votum en aanvangszegen worden in het rapport opgenomen.

Zij luiden:

1. Votum: Onze hulpe is in den naam des HEEREN, die hemel en aarde gemaakt heeft. Amen.

2. Grootzegen: Genade zij u en vrede van God onzen Vader en den Heere Jezus Christus, Amen.

of:

Genade zij u en vrede van Hem, Die is, en Die was, en Die komen zal; en van de zeven Geesten die voor Zijn troon zijn; en van Jezus Christus, Die de getrouwe getuige is, de eerstgeborene uit de doden, en de Overste der Koninkgen der aarde. Amen.

Wordt thans door velen — zoo niet door de meesten — geen „Amen“ achter het votum uitgesproken, hier wordt het „Amen“ voorgeschreven.

Wordt op bedien, afgezien van verschillende variaties, die vroeger veel in gebruik, maar nu veelal in onbruik zijn geraakt, door tal van predikanten achter den Paulinischen zegen: „Genade zij u en vrede van God onzen Vader en den Heere Jezus Christus“, nog gevoegd: „door (of: door de werking van) den Heiligen Geest“, door Deputaten wordt voorgesteld, die toevoeging officieel uit te sluiten.

Zij geven als reden op: „Het is gewenscht voor dezen zegen te kiezen de taal der H. Schrift.“

Wij men in den zegen de Drieëenheid Gods uitdrukkelijk vermelden, dan kan men zich van den Johanneischen zegen uit Openbaring 1 bedienen.

Deputaten wenschen hier geen bindende bepaling. „Deputaten stellen voor, de keuze tusschen die twee aan den dienstdoenden liturg over te laten.“

Dus niet aan den kerkeraad.

Maar aan den predikant.

Dit over wat het rapport heet: „De aanvangsliturgie“.

Daarop volgt in het rapport: „De dienst der gebeden“.

Komt bij de tegenwoordige regeling na de opening van den dienst onmiddellijk het lezen van de wet en van een Schriftgedeelte. Deputaten scheiden deze beide, stellen het lezen van de wet thans aan de orde, maar verschuiven de Schriftlezing naar een ander deel van den eeredienst.

Het zingen van „Och, of wij uw geboon volbrachten“ of een ander vers, dat op de weisafkondiging betrekking heeft, en in enkele kerken is ingevoerd, acht het rapport blijkbaar niet gewenscht.

Ook het voorlezen van de Wet door den predikant, gelijk in een enkele kerk plaats heeft, draagt de goedkeuring van Deputaten niet weg.

Zij verantwoorden zich: „Het is uit liturgisch oogpunt niet goed te keuren, dat alle acten in den eeredienst behalve gezang en collecte, verricht worden door den dienaar des Woords. De dienaar des Woords heeft de leiding van de vergadering, maar dit wil niet zeggen, dat hij alleen het woord voeren moet en alle anderen moeten zwijgen en luisteren...“

Een van de liturgische beginselen is het beginsel van gemeenschappelijkheid en uit kracht van dit beginsel treedt de gemeente werkzaam op o.a. in haar lied, en is de voorlezing van de Wet des Heeren en het uitspreken van de Geloofsbelijdenis door een ander dan den dienaar des Woords te handhaven.“

Dit komt dus hierop neer, dat de „voorlezer“ geen psalm meer opgeeft en ook geen Schriftgedeelte meer voorleest, maar dat de Wet des Heeren en de Geloofsbelijdenis hem worden gelaten.

Doch nu komt er een element in den eeredienst, dat wij nog niet kenden, n.l. de Belijdenis van zonden en de Absolutie of Verklonding van vergeving der zonden. Tusschen beide handelingen zingt de gemeente het zesde vers van het Berijnde Gebed des Heeren, ten bewijze, dat zij de zondenbelijdenis voor haar rekening neemt.

Voor één en ander worden in het rapport de woorden vastgesteld.

In den
Maar de
Hier vo
den eere

Be
Weerk
barmh
Uwe
zond
heid
en on
leven
treden
weken
laden
wij h
toon
doen
dat G
Wilt
God
om h
Christ
Heilige
van g
recht
gedood
opsta
heilig
kunne
Heere
De

Ve
W
De
W
H
He
Ver
zond
berouw
vlucht
Christ
in der
Heilige

Hierbij
noemt: h
Vroeger
ons kerk
Christenhe
Ook nu
en dringen
Doch D
Volgens
het gehed
geschikte
preek.
Zij bere
stemming
meeste G
der nog a
nog maar
beter haan
neer zij m
berd. Eint
den diena
voor te g
Christenhe

Een vo
Deputaten
Zij wille
gie duidel
Na het
collecte o
voor de a
voor de b
nog voor
deze inza
tueld de
Na deze
Zie
Want
Christi
daar l
zoudt

Deel
gedenk
Hij ge
te ont

Deze co
het zinger
geispel
Toch m
schikt“, z
tal broed
collecte b
verwerkel
tische m
houden o
tot den d
toch zóó
loopt“

Als dan
zij, die e
by de ker
gen de e
kerk zelf
gaven op
En wat
dienaar v